

lale-bakimi

01/09/2008 20:09 by isparta

AÇIKTA, BAHÇE VE TARLADA LALE YETİPTİRİLMESİ Ülkemizde lale pek iyi yetip mektedir.Kuzey tarafı kapalı, güneye bakan bol güneşli yerleri tercih eder.Gübreli, hümüslü,kumlu-killi-milli toprakları çok sever. Lale soğanları dikilecekleri bahçe veya tarla toprağının gayet iyi hazırlanmasını ister.Toprak, pulluk veya bel ile ip lenmek suretiyle hazırlanır.Sonra arazi 1,20 m. genişlikte ve istenilen uzunlukta tahtalarla ayrıılır.Dönüm başına 6-7 ton kadar eski yanmış çiftlik gübresi yayılır ve toprağa gömülür. Lale soğanları genel olarak eylül- ekim ayında dikilir.Sıralar arasında ve üzerinde bırakılacak aralık 20-25 cm.kadardır.Soğanların sağlam olması ve büyüklüklerinin dört katı kadar derinliğe dikilmesi gerekmektedir.Kıyılı donlu geçen yerlerde dikili soğanların toprak içerisinde korunması için tahtaların üzerine samanlı gübre ve kabil olursa deniz yosunu yayılır. Normal yıllarda laleler, nisan-mays aylarında çiçek açarlar.Lale çiçekleri soğan üzerinden 2-3 yaprak bırakılmak suretiyle kesilir.Buna sebep toprak içerisindeki yavru soğanların iyi beslenmesini sağlamaktır.Kesilen lale çiçekleri buket, sepet ve çelenk yapılmasında kullanılır. Lale bitkisi, Çiçek açtıktan ve yaprakları sarardıktan sonra topraktan sökülür.Sökülme zamanı temmuz-ağustos aylarıdır.Soğanların sökülmesi esnasında yavru soğanların zarar görmemesine dikkat etmelidir.Sökülen soğanlar tahta kerevetler üzerinde gölgeli bir yerde kurutulmalıdır.Sonra iriliklerine göre boy boy seçilip dikim zamanına kadar odalarda saklanır. Yetiştirme Soğanları: Tanım ve Yapı Soğanlar tek çenekli bitkiler tarafından oluşturulur, burada normal bitki yapısı depo ve üreme amacıyla yararlı bir şekilde değildir. Bir soğan özelliği bir toprak altı organı olup kısa, etli, çoklukla dikey duran, tepesinde bir büyüme konisi veya çiçek taslağı bulunan ve kalın etli pullarla kaplanmış bir gövde ekseninden ibarettir. Soğanların çoğu, morfolojik bakımdan yaprak diplerini devamlı olarak örten soğan pulları ndan ibarettir. Dış soğan pulları genellikle etli olup yedek depo maddelerini kapsar, oysa soğanın ortasına doğru olan pullar depo organı olarak pek ip görmezler, bunlar daha çok yaprak benzeri organlardır. Soğan? ?n merkezinde ya bir vegetatif büyüme konisi veya uzanmış bir çiçek sürgünü bulunur. Büyüme konileri pulların koltuğunda soğancı olarak bilinen minyatür soğanları oluşturmak üzere gelirler. Bu soğancıklar tam büyüklüklerini alıncaya yavru soğan adını alırlar. Çepitli leylak türlerinde, soğanlıklar yaprak koltukları ?nda gövdenin ya toprak altı veya toprak üstü kıs ?mlarında oluşur. Toprak üstünde oluşan soğancıklara bulbil adı verilir. Yki türlü soğan vardır : a.) Kabuklu (Tunikli, laminal)soğanlar : Bunlara örnek olarak yemeklik soğan ve lale gösterilebilir. Bu soğanlarda dış pullar kuru ve membranlıdır. Bu kabuk veya tunik soğanın mekanik zararlardan ve kurumaktan korur. Etili pullar, devamlı ve iç içe geçmiş tabakalar veya lamina halindedir. Bu nedenle soğan az çok katlı bir yapıdadır. b.) Tuniksiz (pullu) soğanlar : Bunlara örnek olarak zambak soğanları gösterilebilir. Bu soğanlarda bütün soğanı kaplayan tek parçadan ibaret bir kuru kabuk yoktur. Pullar ayrı ayrı olup soğana balık pulu gibi bir görünüş verir. Genellikle, tuniksiz soğanların tunikli olanlardan daha dikkatli olarak ellenmesi zorunludur, çünkü bunlar çok kolaylıkla zararlanabilir ve kuruyabilirler. Dinlenme halindeki tunikli soğanlarda kökler yoktur, fakat büyüme devresinin başında soğan tabanının dibinde, dış kenar etrafında dar bir bantta adventif olarak oluşurlar. Öte yandan tuniksiz olan zambak soğanında kökler Zambak türlerinin çoğunda soğanın üst kısmında, gövde üzerinde de kökler oluşur. Büyüme Durumu Bir soğan, bir büyüme konisi olarak oluşumundan çiçek açıp tohum teşkil edinceye kadar kendine özgü bir geli ?me devresi gösterir.Bu gelişme devresi iki ana aşamadan oluşur : a.) Vegetatif aşama, b.) Generatif aşama. Vegetatif aşamada, soğancı maksimum adırlılığın alarak çiçeklenme için gerekli büyüklüğe erişir. Bundan sonraki generatif aşama içine çiçek oluşumu, çiçek organlarının farklılaşması, çiçek sürgününün uzaması ve nihayet çiçek açma ve (bazan) tohum teşkil etme konuları girer. Çepitli soğan türleri, bu gelişme devresinin çepitli aşamaları için, özel çevre şartları isterler. Bu devre, soğanların mevsim içindeki durumlarını ve ellenme metodlarına bağlı olarak sınıflara ayrılırlar. Yılkbaharda çiçek açan soğanlar. Bu grupta ticari değeri olan soğanlar bunlardır : Lale, nergis, sümbül ve soğanlı süsen. Bahçelerde bunlardan başka soğanlar da yetiştirilmektedir. a.) Soğan oluşumu ; Vegetatif aşama, soğan tabanında, bir soğan pulunun koltuğunda, soğancığın oluşumu ile başlar. Bir büyüme mevsimini kaplayan bu başlangıç aşamada, soğancı nisbeten pek göze çarpmaz. Çünkü kendisi büyümekte olan bir başka soğan içinde bulunmaktadır. Bu soğancığın varlığı, ancak soğandan kesit alınması halinde görülebilir. Soğancığın bundan sonraki geli ?mesi ve çiçeklenme iriliğine ulaşması, türler arasında biraz farklılık göstermektedir. Örneğin, lale ve soğanlı süsen

soğanlarý, çiçeklenmeden sonra parçalanýr ve fakat geriye, bir önceki mevsimde olupmuþ bir demet soğan ve soðancýk býrakýr. Bunlarýn en büyüdü, bu zamanda, çiçeklenme büyüklüdüne eripmiþ olabilir, fakat daha küçük olanlar? ?n birkaç yıl daha büyümeleri gerekir. Öte yandan nergisin çiçek soðaný, merkezden itibaren büyümesine yeni yavru soğanlar oluþturarak her yıl devam eder. Bu yavru soğanlar, ana soðana birkaç yıl yapýpýk olarak kalabilir.

Sümbül soðaný her yıl büyümesine devam eder.fakat oluþan yavru soğanlarýn sayýsý sýnýrlý olduðundan, çoklukla suni çoðaltma metolarý uygulanýr. Soğanlarýn iriliði ve bunun içinde bulunan depo maddeleri miktarý çiçeklerin büyüklük ve kalitesini tayin eder. Her ne kadar soðanýn görünüpü, hastalýksýz oluþu gibi faktörler önemli ise de, soðanýn ticari deðerini büyüklük veya iriliði tayin eder. Geliþmekte olan soðanýn irilik ve aðýrlýðýndaki en büyük artýþ çiçeklenme sýrasýnda ve en çok, yapraklar iyi durumda kaldýkça, çiçeklenmeden sonra meydana gelir. Vegetatif büyümeyi teþvik eden kültür tedbirleri arasýnda sulama, yabancı ot, hastalýk ve böceklerle savaþ ve gübreleme sayýlabilir. Bunlarýn en büyük yararý gelecek yýlýn çiçeklerinedir, çünkü bu tedbirlerin alýnmasýyla daha büyük soğanlar elde edilir. Bunun aksine olarak, bu tedbirlerin alýnmadýðý kötü büyüme þartlarýnda,yapraklarýn koparýlmasý ve soğanlarýn henüz olgunlaþmadan sökülmesi sonucunda oluþacak soğanlar daha küçük olur ve çiçeklerin kalitesi düþer. Orta derecede serin havalarda vegetatif periyodu uzatma eðiliminde olduðu halde yüksek sýcaklar vegetatif aþamanýn durmasýna ve generatif aþamanýn baþlamasýna sebep olur. Böylece ılıman iklim bölgelerinde olduðu gibi, ilkbaharda serin havalardan sonra sýcaklarýn birden artmasý, vegetatif periyodu kısaltýr ve soğanlarýn ve soğanlarýn küçük kalmasýna ve bu soğanlardan ertesi yıl meydana gelecek çiçeklerin kalitesinin düşük olmasýna sebep olur. Soðuklara dayanýklý ve ilkbaharda çiçek açan soğanlarýn ticari olarak yetiþtirildikleri yerler daha çok, Hollanda veya Kuzey batý Pasifik gibi ilkbahar ve yazlarý serin geçen yerlerdir. Iþýklanma süresi, bazı türlerde soðan geliþmesini etkileyebilen baþka bir faktördür. Bu faktörün yemeklik soðan ve sarýmsak yetiþtiriciliðinde önemli olduðu dönemlerde gösterilmiþtir. b) Çiçek tomurcuðu teþekkülü ve çiçeklenme. Genaratif aþamanýn baþlangýcý ve vegetatif aþamanýn sonu, yapraklarýn kurumasy ve soðanýn olgunlaþmasý ile belli olur. Buzamandan itibaren soðanýn irilik ve aðýrlýðý üzerinde herhangi bir artýþ olmaz. Kökler parçalanýr ve soðan "dinlenme " periyoduna girmiþ gibi bir görünüp alýr. Bununla birlikte, soðanýn içinde önemli iç deðiþiklikler meydana gelir ; Örneðin vegetatif büyüme konisi bir çiçek sürgünü haline geçiþ yapmaktadır. Böyle bir deðiþiklik için soðanýn yeter bir iriliðe eripmesi þarttır, eripmezse vegetatif aþamada kalýr. Hollanda'da soğanlar üzerinde çalıþanlarýn yaptýklarý incelemeler, vegetatif büyümeden çiçek tomurcuðu teþekkülüne geçiþte sýcaklıðın önemli olduðunu göstermiþtir. Soðanýn en kısa zamanda çiçeklenmesi olayýný kontrol etmesi bakımýndan, optimum sýcaklýk, çeþitli geliþme aþamalarý için sapanmýþtır. Genellikle, bu sýcaklardaki bir deðiþiklik veya herhangi bir sýcaklýkta geçen sürenin uzamasý, çiçeklenme için gerekli zamanýn uzamasýna sebep olur ve hatta bazı hallerde çiçek tomurcuðu geliþmesini tamamen engeller. Lalede çiçek organlarýnýn farklılaþmasý, soğanlarýn yazın dinlenmeye girmesinden sonra baþlar. Bu olay için optimum sýcaklýk 20 derecedir. Bu sýcaklýkta 3 haftalık bir muhafazadan sonra optimum sýcaklýk birdenbire 900 ye düþer ; soğanlar bu son sýcaklýk derecesinde 10-12 hafta kalýr. Bu nisbeten düşük sýcaklýklar, soðanýn dinlenmeden çýkmasý ve çiçek sürgününün uzamasýný teþvik için zorunludur. Bundan sonraki devrede optimum sýcaklýk, çiçek sürgünü uzayýp çiçek meydana gelinceye kadar, tedrici olarak artmasýna devam eder Soğanlarýn devamlý olarak nisbeten yüksek sýcaklýklarda (200 -320 veya daha yüksek) veya donma noktasý dolaylarýndaki sýcaklýklarda tutulmasý soðanýn geliþmesini durdurur. Bu özellikten, çiçeklenme için gerekli sürenin uzatýlmasýnda yararlanýlabilir. Böyle bir muhafazadan sonra soğanlar sýcaklýklara alýnýrsa, çiçek tomurcuðu oluþumu duraklamaksýzýn devam eder. Bu muhafaza þartlarýndan, soğanlarýn kuzey yarý küresinden güney yarý küresine gönderilmeleri sýrasýnda yararlanýlabilir.